

Internationalisering eller amerikanisering av den svenska nationalekonomin?

Nationalekonomins internationalisering har för Sveriges del inneburit att särskilt det amerikanska inflytandet nu är starkt. Den av teknik och naturvetenskap inspirerade forskningsansatsen har samtidigt stärkts på bekostnad av den som ligger närmare filosofi och historia, och som fortfarande har en stark ställning i t ex Frankrike. De allra senaste decennierna är det inte lika klart att amerikaniseringen ökat; alla bibliografiska mått pekar inte i samma riktning, visar Sinimaaria Ranki och Bo Sandelin. Engelskan har blivit det dominerande språket, men vi borde kunna läsa material på ett par andra språk också.

Engelsmannen Stanley Jevons, österrikaren Carl Menger och fransmannen Leon Walras brukar betraktas som de neoklassiska genombrottsmännen genom sina böcker från början av 1870-talet. Likväl påstås det att Jevons, som ändå betraktas som en ledande ekonomisk bibliofil, vid sin död 1882 inte hade hört talas om att Menger hade skrivit en bok med samma budskap som Jevons själv fört fram (Blaug [1985, s 303]).

Liknande gäller Jevons relation till tysken Hermann Heinrich Gossen. Gossen hade 1854 i *Entwicklung der Gesetze des menschlichen Verkehrs* presenterat gränsnytteläran i en mycket välutvecklad form. Kännedom om detta fick Jevons först i augusti 1878, dvs långt efter det att han

1871 publicerat första upplagan av *The Theory of Political Economy*. I förordet till andra upplagan medger han: "Gossen har fullständigt föregripit mig vad gäller den ekonomiska teorins allmänna principer och metod. Såvitt jag förstår är hans behandling av den grundläggande teorin to m generellare och fullständigare än den jag lyckades presentera" [1879 (1970, s 61-62)].¹

* Vi tackar Göteborgs Handelshogskolefonder för finansiellt stöd och Dominique Anxo, Eskil Wadensjö och Torbjörn Vallinder för synpunkter.

¹ Historien om återupptäckten av Gossens bok är känd tämligen i detalj. Boken var "glömd" till 1878 då professor Robert Adamson i Manchester fann den i en tysk bokkatalog efter att ha sökt den i fyra år. Han hade fått tips om den i ett arbete av Julius Kautz, som var professor i politisk ekonomi och statsrätt i Pest. Från Adamson fick Jevons information om boken. Även Walras började med efterforskningar om Gossen, vilket ledde till en uppsats med titeln "Un économiste inconnu" som han publicerade i *Journal des Economistes* 1885. Genom Böhm-Bawerk, Wieser, Lexis och andra blev Gossens bok sedan känd även i ursprungslandet Tyskland och publicerad på nytt 1889.

Ekonom mag SINIMAARIA RANKI är verksam vid internationella byrån på Centralbankspolitiska avdelningen vid Finlands Bank.

Docent BO SANDELIN är knuten till Nationalekonomiska institutionen vid Göteborgs universitet.

Vi vill med dessa exempel illustrera hur isolerade och ovetande om varandra framstående ekonomer kunde vara i slutet av 1800-talet, trots att de arbetade med samma frågor. Det är svårt när det gäller den tiden att tala om någon global eller ens europeisk ekonomkår i ordets egentliga mening.

Från 1890-talet börjar emellertid tillståndet förändras som en följd av att de praktiska möjligheterna till kontakter över gränserna utvecklats. Gradvis börjar ämnet internationaliseras.² Nationella skolor existerar emellertid parallellt. Sålunda har Stockholmsskolan kallats "the heyday of Swedish economics" (Jonung [1992, s24]). Keynesianismen i slutet av 1930-talet och dess kraftfulla genomslag i många länders ekonomiska politik under de första efterkrigsdecennierna innebar ett markant uppsving i internationaliseringsprocessen.

I ett viktigt samlingsverk om spridningen av ekonomiska idéer skiljer redaktörerna D C Colander och A W Coats [1989] på tre typer av flöden: från ekonomer till andra ekonomer, från ekonomer till allmänheten och från ekonomer till politiker. Syftet med denna artikel är att något belysa den första typen i samband med internationaliseringen av den svenska nationalekonomin, särskilt under efterkrigstiden.

Det finns många tänkbara kvantitativa indikatorer som tillsammans skulle kunna ge en viss överblick. Svenska ekonomers referenser i tidskrifter, böcker och avhandlingar, utländska ekonomers publicering i svenska medier, bokinköpen av våra bibliotek och av privatpersoner, valet av kurslitteratur på olika nivåer m m kan ge en bild av idéflöden till Sverige. Utländska ekonomers referenser till svenska författare och svenska ekonomers publicering i utländska medier tyder på idéflöden från Sverige. Sådant som svenska forskares vistelser vid utländska universitet eller utländska forskares vistelser vid svenska universitet medför van-

ligen tankeutbyte och därmed flöden i båda riktningarna. I någon mån finns väl inslag av ömsesidigt flöde även vid en studentvistelse eller då en forskare publicerar sig i ett främmande land. Språket i ens referenser och språket man själv väljer att skriva på är också intressant. Det indikerar från vilka kulturer man nås och vart man själv vill nå.

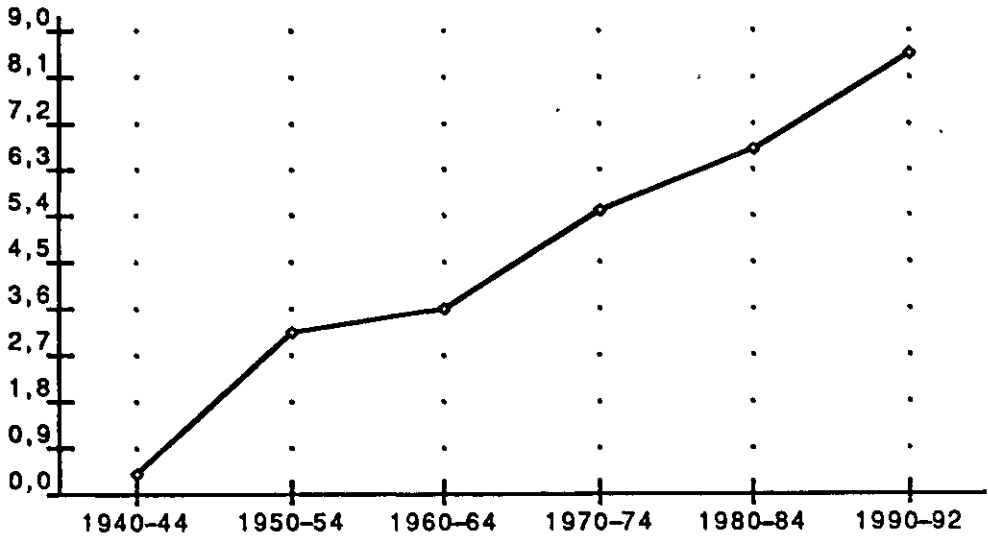
Av resursskäl har vi här fått begränsa oss kraftigt både när det gäller källor och typer av idéflöden. Vår viktigaste källa är *Ekonomisk Tidskrift* och dess efterföljare *Swedish Journal of Economics*, senare *Scandinavian Journal of Economics* (i fortsättningen oftast betecknade *ET/SJE*). Det finns skäl att använda just denna publikation. Från grundandet 1899 till omkring 1970 var detta den helt dominerande vetenskapliga tidskriften för svenska ekonomers artiklar. Inte heller under perioden därefter finns det någon ekonomisk tidskrift i databasen Social Science Citation Index (SSCI) som har fler svenska författare.³ I frågan om valet av språk kommer vi också att se på vilket som använts i svenska doktorsavhandlingar.

När det gäller riktningen på idéflödena är det i huvudsak flöden till Sverige som vi i någon mån får belysa. Flöden från Sverige har vi knappast något material om utöver den antydning som syftet som ligger i val av språk i *ET/SJE* och i doktorsavhandlingar.

Vi kommer att finna att själva tidskriften har internationaliserats i den meningen att andelen svenska författare successivt har minskat sedan 1960-talet, medan särskilt de amerikanska har ökat och

² Med internationalisering menar vi idépåverkan över nationsgränserna.

³ Åren 1973–1989 publicerades i tidskriften 156 artiklar av svenska ekonomer. På andra plats kom *European Economic Review* med 35 svenska artiklar (Persson, Stern & Gunnarsson [1992]).

Figur 1 Genomsnittliga antalet referenser per artikel i *ET/SJE*.

i början av 1990-talet var nästan dubbelt så många som de svenska.

De svenska författarnas hänvisningar gick i början av 1940-talet i mer än hälften av fallen till andra svenska källor. I början av 1970-talet hade andelen sjunkit till omkring 20 procent, och där har den förblivit. Något överraskande är kanske att svenskarnas hänvisningsandel till amerikanska publikationer minskade påtagligt från början av 1970-talet till början av 1990-talet, efter att ha ökat från 12 till 51 procent mellan början av 1940-talet och början av 1970-talet. Förskjutningen torde hänga samman med North-Hollandkoncernens uppsving på tidskriftsmarknaden.

Vi kommer vidare att finna att språket i de källor som hänvisas till nu sällan är annat än engelska. Samma tendens gäller språket i de svenska doktorsavhandlingarna. Under 1970-talet var mer än hälften av dem skrivna på svenska, medan detta bara gällde för fyra procent i början av 1990-talet. Detta illustrerar inte bara det positiva att forskare i allt högre grad kunnat kommunicera på ett gemensamt språk, utan också det kulturella dilemmat när de mindre språken förlorar viktiga domäner.

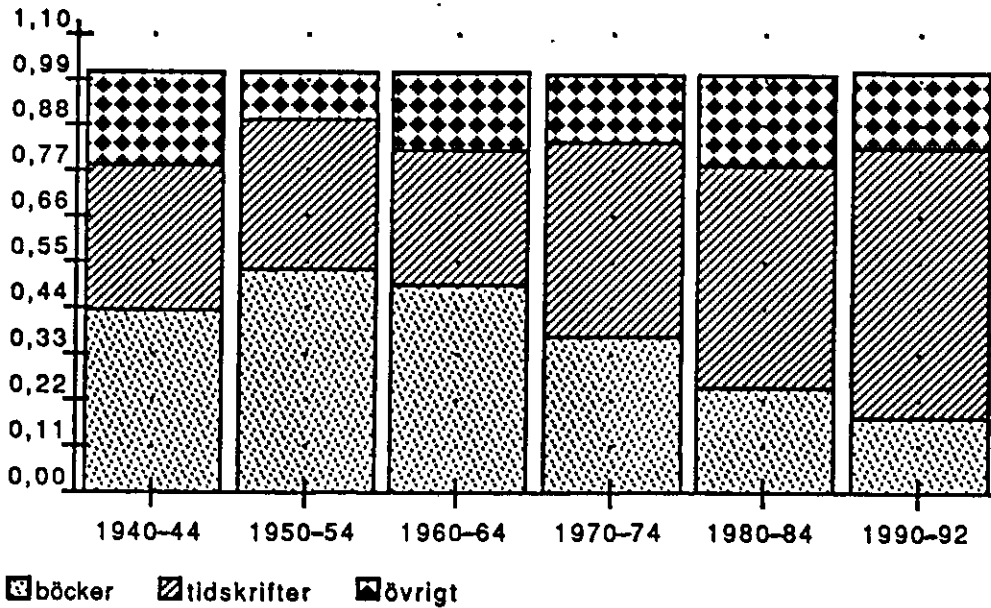
Referenserna har ökat

Det första vi observerar är att antalet hänvisningar i *ET/SJE* stadigt har ökat från i genomsnitt 0,4 referenser per artikel under åren 1940-44 till 8,5 åren 1990-92 (Figur 1).⁴ En uppåtgående trend kan observeras även i andra tidskrifter och över längre perioder. Stigler & Friedland [1979] finner sålunda en markant ökning från slutet av 1800-talet till slutet av 1960-talet. De menar att detta visar övergången till mer formella normer, och att den ekonomiska litteraturen blivit "mer professionell och mer interdependent". Vi kan väl också tillägga att den enorma ökningen i den ackumulerade ekonomiska litteraturen gör att det helt enkelt finns mycket mer att hänvisa till nu än förr, och att det förväntas av en artikelförfattare att han visar att han vet vad som skrivits tidigare i ämnet.

Ett annat fenomen är att tidskrifternas

⁴ Krav på en referenslista finns i tidskriftens anvisningar först 1970, men det dröjde flera år innan detta blev helt genomfört. När en referenslista saknas har antalet refererade publikationer räknats i text och fotnoter.

Figur 2 Referenser från ET/SJE relativt fördelade på olika typer av källor.

betydelse ökat på bekostnad av böcker-
nas. I *Figur 2* ser vi att ungefär hälften av
referenserna gick till böcker under 1940-,
50- och 60-talen, medan andelen är
mindre än en femtedel i början av 1990-
talet. Andelen för "övrigt" (promemo-
rior, offentliga utredningar, opublicerade
manuskript m m) visar inte någon trend.

Även detta kan observeras i andra un-
dersökningar som täcker andra tidskrifter
och längre tidsperioder. Stigler & Fried-
land [1979] noterar att det finns få intres-
santa artiklar till skillnad från böcker att
hänvisa till före 1870. Omkring 1885 bör-
jade en markant tillväxt i antalet moderna
ekonomiska tidskrifter.

Colin Day [1989] pekar på en viktig
skillnad mellan tidskrifter och böcker.
Tidskriftsartiklar är numera mycket kon-
cisa. De skrivs för andra inom samma
nisch som författaren, och är svårlästa för
andra ekonomer, eftersom alltför mycket
förutsätts vara känt från början. I böcker
är utrymmet generösare. Förklaringar
och beskrivningar kan där ges en sådan
utformning att framställningen kan följas
av en bredare krets. Detta är för övrigt

ofta nödvändigt för att böcker skall bli
kommersiellt acceptabla.

Denna skillnad tycks ha blivit mer mar-
kant de senaste decennierna och torde bi-
dra till att förklara varför hänvisningar
från artiklar i allt högre grad gått till andra
artiklar. Artikelförfattaren är specialist
inom sin nisch och har inte behov av att
hänvisa till de ofta vidlyftigare framställ-
ningarna i böcker. Han hänvisar till andra
tidskriftsartiklar som också är koncisa,
som dessutom ofta kännetecknas av kort-
are tidsavstånd mellan tanke och publi-
cering än vad som gäller för böcker, och
som bla därför oftare representerar
forskningsfronten.

Amerikanisering?

Ibland har frågan ställts om det inte är rik-
tigare att tala om en amerikanisering än
om en internationalisering av nationaleko-
nomin. Nästan oavsett vilket kriterium
som valts, så har framväxten av USAs do-
minans varit påtaglig. Mot den bakgrun-
den skriver Richard Portes [1987]: "Det är
helt rimligt att fråga sig om det nu finns nå-

Tabell 1 Artikelförfattarna i *ET/SJE* procentuellt fördelade på länder.

	Period: 1940-44	1950-54	1960-64	1970-74	1980-84	1990-92
Sverige	90	81	89	40	25	18
Finland, Norge, Danmark	9	14	4	29	39	35
Tyskland, Österrike	0	0	2	2	0	4
Storbritannien	2	0	2	1	3	2
USA	0	3	0	22	25	31
Ovriga	0	3	4	7	8	10

gon nationalekonomi utanför och oberoende av Förenta Staterna." Ett så tillspetsat påstående har naturligtvis inte undgått invändningar; en känsloladdad sådan kom från Kolm [1988] som bl a pekar på den snedvridning som fås om man baserar sina slutsatser på engelskspråkigt material.

För att något belysa frågan ur svenskt perspektiv och med vårt material börjar vi med att se hur författarna till artiklar i *Ekonomisk Tidskrift* och dess efterföljare fördelar sig på länder där de är verk samma (Tabell 1).⁵

Tidskriften hette *Ekonomisk Tidskrift* t o m 1964 och gavs ut på svenska.⁶ Det är därför knappast förvånande att de svenska författarna utgjorde nästan 90 procent av samtliga ännu under perioden 1960-64.

Intressant är vad som skett därefter. Andelen svenska författare har efter hand sjunkit till 18 procent 1990-92. En grupp som ökat är författarna från övriga nordiska länder. Formellt markerades övergången från svensk till nordisk bas genom namnbytet 1976 från *Swedish Journal of Economics* till *Scandinavian Journal of Economics* och genom det samtidiga inrättandet av en nordisk redaktionskommitté. Men redan dessförinnan utgjorde bidragen från de övriga nordiska länderna omkring 30 procent.

En annan grupp som successivt ökat efter språkbytet är de amerikanska författarna, från 22 procent 1970-74 till 31 procent 1990-92. Det är inte helt fel att säga att internationaliseringen av *Ekonomisk*

Tidskrift kanske snarare borde kallas amerikanisering, i varje fall om vi koncentrerar oss på varifrån författarna kommer.

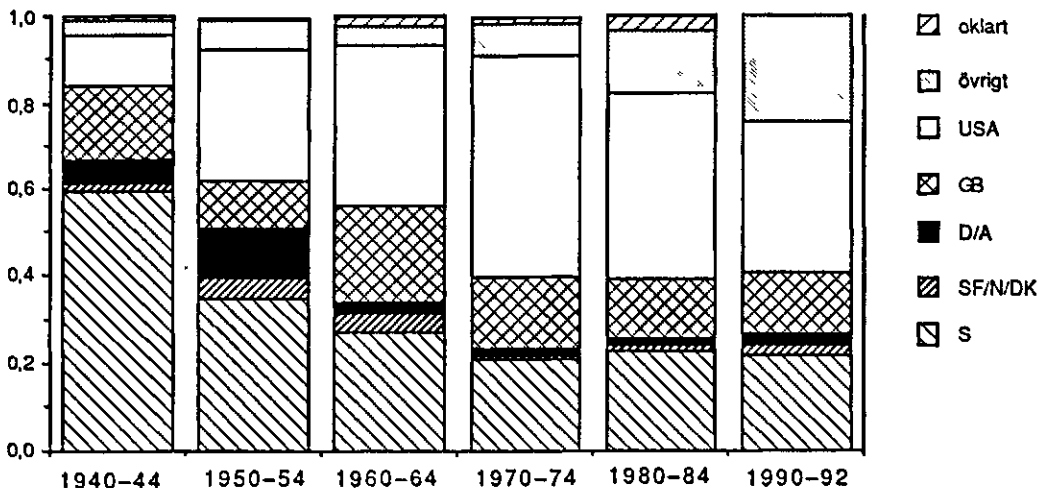
Byte av språk och förändringen i sammansättningen av medverkande i den ursprungligen helt svenska *Ekonomisk Tidskrift* är ett uttryck för den svenska nationalekonomins internationalisering (eller möjligen amerikanisering). Ett annat är de impulser utifrån som kan dokumenteras hos svenska författare. En proxyvariabel som vi skall se på är referenserna från svenska författare i *ET/SJE*, fördelade på olika länder. Den återopade publikationens utgivningsort har varit avgörande för vilket land som har tillskrivits hänvisningen.⁷

⁵ Endast "riktiga" artiklar är medtagna, inte material i recensionsavdelningen, notiser o dyl. Om en artikel skrivits av två författare från två länder, så har varje land tillskrivits en halv artikel. Motsvarande fördelning galler vid fler författare.

⁶ Detta är en sanning med modifikation. Namnbytet till *Swedish Journal of Economics* kom 1965, men alla 16 stora artiklar 1964 är på engelska. I de närmast föregående årgångarna var också flera artiklar på engelska.

⁷ *Ekonomisk Tidskrift* och dess efterföljare har i våra sammanställningar behandlats som en svensk tidskrift under hela perioden, trots att utgivningen 1986 övertogs av det brittiska förlaget Basil Blackwell. Vad gäller böcker har vi gått efter den forlagsort som anges i referenslistan. Om flera orter representerande olika länder angivits har observationen fördelats mellan länderna.

Figur 3 Svenska författares referenser i ET/SJE relativt fördelade på länder.

Man kan naturligtvis rikta kritik mot denna liksom mot varje annan proxyvariabel. Man kan t ex peka på att riktigt framgångsrika idéer blir gemensamt gods som alla inom ämnet känner till. Källhänvisning anses därför onödig, och författaren kanske inte ens är medveten om ursprunget. Sådana begrepp från Marshall som efterfrågeelasticitet, kort sikt och kvasiränta kan vara exempel på sådant allmångods. En annan variant är att en hänvisning sker till en nyare skrift fastän det egentliga ursprunget är äldre. Formella hänvisningar är alltså ett ofullständigt mått på influenser.

Det är inte heller invändningsfritt att använda publikationens utgivningsland i stället för författarens hemland som avgörande för till vilket land hänvisningen skall anses gå. Förfarandet kan sägas implicera att om en svensk författare publicerar sig på engelska på ett amerikanskt förlag, så betraktas det som ett uttryck för amerikanisering av den svenska nationalekonomin snarare än som försvenskning av den amerikanska, och det är inte självklart att man bör se det på det viset. Det främsta skälet till att vi valt att gå efter publikationens utgivningsland är att det vanligen är mycket mer resurskrävande att utröna författarens hemland. Det senare skulle ofta kräva

att den återropade publikationen beställes fram.

Figur 3 visar alltså hur de svenska författarnas referenser i *Ekonomisk Tidskrift* och dess efterföljare fördelar sig på olika länder. Vi ser flera intressanta tendenser. Den amerikanska andelen ökade till 1970-talet. Mindre väntat är kanske att den därefter har minskat, från 51 procent 1970-74 till 35 procent 1990-92. Till stor del förklaras detta av den europeiska upprykning som representeras av North-Hollandkoncernens böcker och tidskrifter. Referenser till dessa ingår normalt i den växande gruppen "övrigt".

Den svenska andelen tycks efter en nedgång fram till 1970-talet ha stabiliserats kring 20 procent. Den vanliga uppfattningen att det brittiska inflytandet avtagit till förmån för det amerikanska efter andra världskriget får möjligen visst stöd under de första av de perioder vi studerar, men knappast under de senare. Andelen hänvisningar till tyska och österrikiska publikationer är inte oväntat mindre de tre senaste perioderna än de tre första, men har aldrig under efterkrigstiden varit särskilt stor.

Vi har också gjort en sammanställning av hur bokrecensionerna i *ET/SJE* fördelar sig på böckernas utgivningsland

Tabell 2 Totala antalet recenserade böcker i ET/SJE samt procentuell fördelning av dessa på utgivningsland.

	Period: 1940-49	1950-59	1960-69	1970-79	1980-89
Antal	160	134	111	95	37
Procent därav:					
Sverige	33	24	21	39	8
Finland, Norge, Danmark	14	9	13	14	5
Tyskland, Österrike	2	3	3	3	3
Storbritannien	15	19	20	23	27
USA	23	31	29	12	23
Övriga	13	14	15	9	34

(Tabell 2), även om denna indikator på inflytande kanske är den som det kan riktas mest invändningar mot. Text hade redaktionen under åtminstone en period som policy att prioritera böcker som skrivits av nordiska författare eller som behandlar nordiska problem.

Vi ser för det första att antalet recenserade böcker stadigt minskat, från 160 under tioårsperioden 1940-49 till 37 (dvs mindre än en bok per nummer) 1980-89. Detta är förenligt med uppfattningen att böcker inte spelar samma roll i vetenskapliga sammanhang som tidigare.

Vad gäller den procentuella fördelningen av de recenserade böckerna på utgivningsland, så hade vi väntat en nedgång för Sverige och de tyskspråkiga länderna samt, beträffande de anglosaxiska länderna, en förskjutning från Storbritannien till USA. Vi finner emellertid att en klar nedgång för Sveriges andel kommer först på 1980-talet, då i stället andelen för "övriga" kraftigt ökar, till stor del beroende på North-Holland. Den tyska och österrikiska andelen är hela tiden låg; för att spåra dess nedgång torde vi få gå ytterligare några decennier bakåt. Någon stadig förskjutning från Storbritannien till USA är svår att skönja. Tvärtom har den brittiska andelen hela tiden ökat, medan den amerikanska svänger kraftigt mellan decennierna. Den brittiska uppgången torde delvis förklaras av att, som redan

nämnts, böcker av nordiska författare prioriterats, och när nordiska författare i allt större utsträckning började publicera sig på engelska, så blev det av geografiska skäl ofta på just brittiska förlag. Ett annat skäl kan vara att många böcker numeras ut på både ett amerikanskt och ett brittiskt förlag, med distributionsrätt i Europa för det brittiska förlaget.

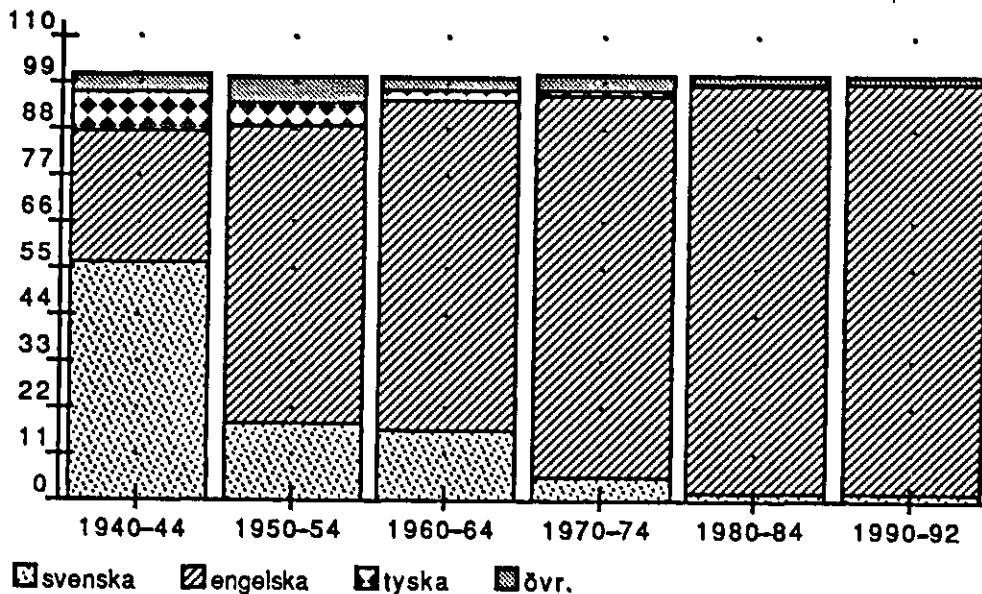
Språket

För omkring 200 år sedan började latinet trangas ut till förmån för modersmålet som undervisnings- och skriftspråk vid de svenska universiteten. I ekonomiämnet, som infördes vid universiteten i mitten av 1700-talet, skrev man redan från början avhandlingarna på svenska för att allmänheten skulle kunna dra nytta av dem. I övriga ämnen använde man ytterligare en tid huvudsakligen latin.

Försvenskningstendensen har emellertid vänt. När det gäller publikationer med vetenskaplig status är vi inom ekonomiämnet nu i en situation där ett främmande nationalspråk dominerar, engelskan. Tendensen är likartad, om än olika stark, i andra länder och inom andra ämnen. Engelskan har i hög grad blivit ett *lingua franca* bland vetenskapsmän.

Därmed har vi närmast oss en vision som filosofer och lekmän haft i århundranden: ett universellt gångbart språk.

Figur 4 Hänvisningar från ET/SJE procentuellt fördelade på språk.

Descartes funderade över principerna för ett sådant språk. Leibnitz gick längre och utarbetade ett sinnrikt men opraktiskt konkret förslag (Drezen [1967]). Senare projekt som Schleyers volapük, Zamenhofs esperanto, de Beaufronts ido, de Wahls occidental, Jespersens novial, kommittéprojektet interlingua etc har nått varierande spridning, men inget har nått så långt som deras upphovsmän hoppades.

Gemensamt för upphovsmännen bakom de flesta världsspråksprojekt är att de missbedömt mekanismerna bakom språks spridning och överskattat möjligheten att i en beslutande församling först välja ett konstruerat språk på rationella grunder, och sedan implementera beslutet hos olika språkanvändare. L L Zamenhof, som ligger bakom det mest spridda projektet, esperanto, kan tjäna som exempel. I en lång uppsats [1900] bygger han upp argumentationen på följande vis: Nya ting som fyller ett behov införs alltid, om än efter mycken strid. Ett internationellt språk behövs, och kommer därför att införas. Ett konstruerat språk är neutralt,

mer lättlärt, exaktare och flexiblere än ett naturligt språk. Förnuftet – och protesterna från dem som skulle missgynnas om ett nationalspråk valdes – leder till att ett konstruerat språk kommer att väljas. Esperanto har ingen allvarlig konkurrent bland de konstruerade språken och kommer därför att införas för internationellt bruk.

Zamenhofs övertygelse var ett utslag av den optimism och tro på möjligheten att medvetet styra skeendet som 1800-talets framsteg inom naturvetenskapen skapade. Han insåg inte – eller snarare undertryckte insikten – att mellanfolkliga språk inte väljs, utan följer på politisk, militär, ekonomisk och kulturell styrka. "De språk, som är makthavarnas språk, är vad som i realiteten är en sorts världsspråk" (Ellegård [1989]).

Latinet hade sin storhetstid, inte beroende på att det efter överläggningar valts på grund av speciellt förnämliga egenskaper hos själva språket, utan som en följd av det romerska rikets och den katolska kyrkans makt. Engelskans nuvarande ställning kan på motsvarande vis återföras

Tabell 3 Språk i svenska doktorsavhandlingar i nationalekonomi. Procent.

	Svenska	Tyska	Engelska
1895-1929	74	22	4
1930-49	81	6	13
1950-59	69	0	31
1960-69	61	0	39
1970-74	52	0	48
1975-79	54	0	46
1980-84	34	0	66
1985-89	19	0	81
1990-92	4	0	96

på först det brittiska imperiets utbredning och senare USAs dominerande roll inom många områden. Skalfördelarna i en språkgemenskap har sedan gjort det lönsamt även för människor med svagare bindning till den anglosaxiska sfären att lära sig och i vissa sammanhang använda just engelska.

Engelskans framväxt inom ekonomiämnet återspeglas i *Figur 4*, som visar hur hänvisningarna i *ET/SJE* fördelas procentuellt på olika språk. Redan innan tidskriften blev rent engelskspråkig i mitten av 1960-talet minskade svenskan och tyskan i hänvisningarna påtagligt, och numera går ytterst få hänvisningar till annat än engelskspråkiga källor. Vi har i *Figur 4* utgått från alla författare i *ET/SJE*. Hade vi begränsat oss till de svenska hade tendensen troligen blivit mindre utpräglad men ändå pekat i samma riktning.

En annan illustration till språkutvecklingen har vi i *Tabell 3*, som visar på vilket språk de avhandlingar i nationalekonomi som har lagts fram i Sverige under perioden 1895-1992 har skrivits.⁸

Svenskans minskade användning är tydlig även när det gäller avhandlings-språk. Medan fyra av fem avhandlingar skrevs på svenska under första hälften av detta sekel, gällde detta bara en av tjugo-

fem i början av 1990-talet. Vi noterar också den tydliga förskjutningen från tyska till engelska. Den första avhandlingen på engelska kom 1929 genom Karin Kocks *A Study of Interest Rates*. Den senaste på tyska var Tord Palanders *Beiträge zur Standortstheorie*, som kom 1935.

För- och nackdelar

Utvecklingen mot engelskan som universellt ekonomspråk har uppenbara fördelar. Fackmän från olika länder kan kommunicera med varandra och läsa varandras skrifter. Det samlade tänkandet i världen blir tillgängligt och kan nyttiggöras i större grad än om språket vore mindre utbrett.

Lösningen är emellertid inte problemfri. En viss "orättvisa" blir ofrånkomlig när ett nationalspråk används internationellt. De som har engelska som modersmål har en stor fördel. Man märker tex ganska väl på internationella konferenser att de som har engelska som modersmål inte bara uttrycker sig elegantare utan också blir överrepresenterade i de fria diskussioner som brukar följa efter de förberedda presentationerna. I skrift är det få med annat modersmål som behärskar engelskan så väl att de inte behöver få sina engelska texter språkgranskade före publicering.

Ett mer omfattande problem gäller svenskans (och övriga mindre språks) ställning som kulturspråk över huvud taget. Språkforskarna talar om ett språks olika funktionsdomäner. För varje funktionsdomän som försvinner försvagas språket. Den vetenskapliga domänen är i fara för svenskan. När ett språk förlorat samtliga funktionsdomäner och "ätits upp" av ett annat inträder språkdöd.

⁸ Utgångsmaterialet är Wadensjös [1992] förteckning över doktorsavhandlingar i nationalekonomi i Sverige samt för 1990-92 uppgifter direkt från Wadensjö.

Detta är ett extremfall som för svenskans del inte kan skönjas ännu. Vi kan ändå ställa frågan om en sådan utveckling enbart skulle ha fördelar i form av att svenskarnas nya modersmål skulle delas av en större del av jordens befolkning och därigenom innebära vidare kommunikationsmöjligheter.

En språkvetare presenterar problemet på följande vis: "Man brukar jämföra med den biologiska artrikedomen som också håller på att reduceras. Man antar då att artrikedomen representerar ett genetiskt kapital som kan bli viktigt i framtiden. På samma sätt kan man resonera om den språkliga pluralismen. Ett språk innebär ett speciellt sätt att tänka och uppfatta, och om vi minskar den tankemässiga pluralism som de många språken innebär, minskar vi också den totala mänskliga kreativiteten. Jordens befolkning blir helt enkelt lite mera likriktad.

Det talas ibland om att styrkan hos Europa är dess många kulturer som har kunnat utvecklas var för sig samtidigt som de har befruktat varandra. Detta skulle vara en orsak till den enastående utvecklingstakten under nyare tid. De många språken kan ha fungerat som ett skydd och hindrat de olika kulturerna från att utslatas och gå upp i varandra. Samtidigt har det funnits tillräckligt många språkliga budbärare som spritt impulser från den ena kulturen till den andra" (Teleman [1992]).

Vilken lösning finns för den nordiske ekonom som av rationella eller emotionella skäl vill bidra till att modersmålet fortlever inte bara som köksspråk utan även som ekonomiskt fackspråk, men som samtidigt vill kommunicera i en större internationell krets? Vederbörande ser det naturligtvis som en plikt att publicera sig på olika språk i olika sammanhang. Han eller hon anser det angeläget att då och då medverka i tidskrifter som *Ekonomisk Debatt*, *Ekonomiska samfundets tidskrift*, *Kansantaloudellinen aikakauskirja*, *Nationaløkonomisk tidsskrift*,

Norsk økonomisk tidsskrift eller *Sosialøkonomen*, särskilt om ämnet har lokal anknytning. I andra sammanhang är det viktigt att nå en internationell publik, kanske därför att ämnet är så speciellt att knappast några potentiella läsare finns i hemlandet, eller därför att det handlar om ett bidrag till den internationella forskningsfronten. Då blir det oftast fråga om att skriva på engelska. Vi borde orka läsa även material på ett par andra främmande språk för att vidga vyerna. Förmågan och viljan att läsa tex franska och tyska texter tycks emellertid ha avtagit, inte bara som ett spontant resultat av att utbudet av engelskspråkigt material ökat utan också som en följd av en medveten utbildningspolitik.

Forskningsidealet

Att den nationalekonomiska disciplinen i Sverige är mindre nationellt präglad nu än för femtio år sedan råder det knappast något tvivel om, även om vi bara sett på några av de variabler som det vore relevant att granska. Om processen skall kallas internationalisering eller amerikanisering är väl inte lika uppenbart. USA spelar otvivelaktigt en central roll, men varje mekanisk tolkning av materialet innebär att man riskerar att hamna i fallor. Om tex en framstående europé flyttar till ett amerikanskt universitet och får genomslag för sina tankar i amerikanska tidskrifter så kan man minst lika gärna argumentera för att detta är ett element av europeisering av den amerikanska nationalekonomin som en amerikanisering av den europeiska. Om tidskriftens publiceringsort eller författarens verksamhetsort tas som tecken på varifrån inflytandet kommer blir det emellertid bara den senare tolkningen som registreras. Frågan är alltså om det är inflyttningslandets respektive publiceringslandets attraktionskraft som skall ses som det centrala, eller om det är arvet och humankapitalet från hemlandet? Vi har (med undantag för

Tabell 1) negligerat problemet genom att vi inte skilt på de fall då författarens hemland sammanfaller respektive skiljer sig från publikationslandet.

Det är nog klart att man kan tala om en amerikanisering av den svenska nationalekonomin i den meningen att forskningsidealet i Sverige är mycket likt det amerikanska. Harry Johnson [1973] har målade beskrivit hur detta ideal växte fram i USA efter andra världskriget genom att den "samhällsvisdom" och den filosofiska inriktning som kannetecknade den "politiska ekonomin" trängdes tillbaka. I stället blev idealet att liksom i naturvetenskaperna utforska lampliga problem med matematiska och statistiska metoder. De nordiska länderna får lovord för att ha anammat den amerikanska inriktningen, och de "måste särskiljas från södra [Europa] (särskilt Frankrike och Italien), där forskning felaktigt uppfattas som identisk med vitterhet och förmåga till bombastisk retorik". Johnson menar sedan att det rör sig om en övergångsprocess där olika länder har olika position på vägen från den lärda och filosofiska inriktningen till den som betonar forskning med matematiska och ekonometriska metoder. Svensk nationalekonomi skulle alltså ha nått långt på den vägen.

Efter att ha fastlagt de utgångspunkterna är det kanske överraskande att Johnson avslutar med att hävda att det från "samhällelig synpunkt" inte alls är säkert att den senare inriktningen är bättre än den förra. "Det kan mycket väl visa sig i en nära framtid att möjligheterna att finna nyttig kunskap med vetenskapligt respektabla dator- och matematikinriktade metoder har spelat ut sin roll, och att världen upptäcker att vad den egentligen behöver är politiska ekonomer snarare än ekonomiska naturvetare".

Serge-Christophe Kolm [1988] delar uppenbarligen uppfattningen att den amerikanska nationalekonomin är natur- och ingenjörsvetenskapligt präglad jämfört med den franska, som har mer filoso-

fisk karaktär, men han hör till dem som värderar detta på ett annat vis; den amerikanska varianten ses som yttligare.⁹ I detta sammanhang är emellertid ett annat inslag väl så intressant. Kolm påpekar att bara en mycket liten del av franska ekonomer har valt att skriva på engelska, och de som gör det är ofta verksamma vid amerikanska universitet och räknas därför i en del statistik som amerikanska ekonomer. Fransmannens ekonomiska texter på engelska "täcker en mindre del av deras matematiska ekonomi, en extremt liten del av deras empiriska studier och inte en rad av deras filosofiska ekonomi eller deras ekonomiska historia".¹⁰

Det kan förefalla långsökt att beröra dessa frågor här, men de är inte helt ovidkommande. För det första ger de en belysning av det faktum att inte alla europeiska länder har influerats så starkt av amerikanskt nationalekonomiskt tänkande som Sverige. Tittar man närmare på statistik som bygger på Social Science Citation Index, vilket Persson, Stern & Gunnarsson [1992] har gjort, så visar det sig att enligt denna vanliga källa skulle svenska ekonomer publicera nästan lika mycket i vetenskapliga tidskrifter som franska ekonomer. Med tanke på att Frankrike har en lång vetenskaplig tradition och dessutom har nästan sju gånger så stor befolkning som Sverige är detta

⁹ Vinay & Darbelnet [1960, s 136-137] menar att det finns en skillnad i hållningen till verkligheten som återspeglas i själva språket. Fransman skulle vara mer benägna att tolka och förklara verkligheten än de forsiktigare engelsmännen, som oftare skulle noja sig med att återge den. Detta skulle förklara ett djärvare språkbruk i franskan, manifesterat i aktiva verbformer där engelskan föredrar passiva.

¹⁰ Det går att skönja generationsskillnader. En del yngre, men bara enstaka äldre, medlemmar av den mycket heterogena franska ekonomkåren visar en tendens till amerikanisering. Det är dessa vi nordbor möjligen känner till.

uppseendeväckande. Det styrker misstanken att de franska ekonomernas fora i mycket begränsad utsträckning omfattas av det USA-baserade SSCI-registret.¹¹

Detta reser nya frågor, som vi inte skall försöka besvara här: Skall den svenska nationalekonomin betraktas inte bara som mer amerikaniserad utan även som mer internationaliserad än tex den franska? Skall den amerikanska varianten definitionsmässigt betraktas som "bättre" än tex de inriktningar utanför den anglosaxiska huvudfåran som har en ansedd ställning i Frankrike (ekonomisk filosofi, regulationsteoretiker, institutionalister, etc), eller bör de ses som komplement till varandra? Om olika riktningar bör ses som komplement, har vi då en optimal avvägning mellan naturvetenskapliga/ingenjörsvetenskapliga och filosofiska/historiska inslag i den nationalekonomiska disciplinen i Sverige? Har det under 1900-talet funnits för få "språkliga budbärare" (någon av betydelse, mer än möjligen Johan Åkerman?) från den franska traditionen för att den fruktbara spridning av impulser mellan olika kulturer som Ulf Teleman talar om skall ha nått oss?

Referenser

- Blaug, M, [1985], *Economic Theory in Retrospect*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Colander, D C & Coats, A W (red), [1989], *The Spread of Economic Ideas*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Day, C, [1989], "Journals, University Presses, and the Spread of Ideas". I Colander, D C & Coats, A W (red), [1989].
- Drezen, E, [1967], *Historio de la Mondo-lingvo*. 3 uppl. Pirato, Oosaka.
- Ellegård, A, [1989], "Världsspråket – tankar hos filosofer, entusiaster och tekniker". I Kankkunen, A (red), *Debatt om tvåspråkighet*. Göteborgs esperantoförening, Göteborg.
- Engwall, L (red), [1992], *Economics in Sweden. An Evaluation of Swedish Research in Economics*. Routledge, London.
- Jeannin, P, [1989], "Evaluation de la recherche économique dans les grandes revues anglo-saxonnes de 1980-1987: Méthodologie et résultats comparatifs". *Information sur les Sciences Sociales*, vol 28, s 705-717.
- Jevons, W S, [1879 (1970)], *The Theory of Political Economy*. Omtryckning av andra upplagan. Pelican Classics, Penguin Books, Harmondsworth.
- Johnson, H, [1973], "National Styles in Economic Research: The United States, The United Kingdom, Canada, and Various European Countries". *Dædalus*, Spring, s 65-74.
- Jonung, L, [1992], "Economics the Swedish Way". I Engwall, L (red), [1992].
- Kolm, S-C, [1988], "Economics in Europe and in the U.S.". *European Economic Review*, Vol 32, s 207-212.
- Persson, O, Stern, P & Gunnarsson E, [1992], "Swedish Economics on the International Scene". I Engwall, L (red), [1992].
- Portes, R, [1987], "Economics in Europe". *European Economic Review*, vol 31, s 1329-1340.
- Stigler, G J & Friedland, C, [1979], "The Pattern of Citation Practices in Economics". *History of Political Economy*, Vol 11, s 1-20.
- Teleman, U, [1992], "Det svenska riksspråkets utsikter i ett integrerat Europa". *Språk-vård*, nr 4, s 7-18.
- Zamenhof, L L, [1900], "Esenco kaj Estonteco de la Ideo de la Lingvo Internacia". I Zamenhof, L L, [1929], *Originala Verkaro*. Ferdinand Hirt & Sohn, Leipzig.
- Wadensjö, E, [1992], "Appendix D. Doctoral Theses in Economics in Sweden 1895-1989". I Engwall, L (red), [1992].
- Vinay, J P & Darbelnet, J, [1960], *Stylistique comparée du français et de l'anglais*. Didier, Paris.

¹¹ Jfr även Jeannin [1989] som pekar på den bristfälliga tackningen av franskspråkiga tidskrifter i den likaledes USA-baserade *Journal of Economic Literature*.